

Struktura gospodarcza miast pomorskich w XVI i XVII wieku

Archeologiczne źródła rekonstrukcji kontaktów handlowych
w późnym średniowieczu i czasach nowożytnych

Paweł Borycki

7 maja 2014

<http://www.pborycki.pl/pdf/pomorze.pdf>

Plan prezentacji

- 1 **Miasta pomorskie**
 - Tło historyczne
 - Podział miast Pomorza
 - Wielkość i struktura rynku
 - Rejony
 - Podział zawodowy ludności
 - Rejon chojnicki
 - Rejon nadwiślański
 - Rejon środkowo-nadmorski
 - Struktura branżowa rzemiosł
 - Miasto Hel
 - Profil gospodarczy miast pomorskich

Tło historyczne

- Upadek miast polskich w XVI wieku
 - Mieszczanie jako producenci rolni
- **XVI wiek w Prusach Królewskich**
 - Rozwój gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej
 - Odbudowa gospodarki po zniszczeniach wojennych z XV wieku
 - Stabilizacja stosunków społeczno-gospodarczych
 - Stabilizacja polityczna
- **XVII wiek w Prusach Królewskich**
 - 1655-1660 – II wojna północna
 - Załamanie gospodarcze
- Okres świetności rzemiosła w **dużych** miastach
 - Gdańsk, Toruń, Elbląg
- **Najwyższy** poziom rozwoju gospodarczego w Polsce
 - **Mniejsze znaczenie szlachty w handlu**

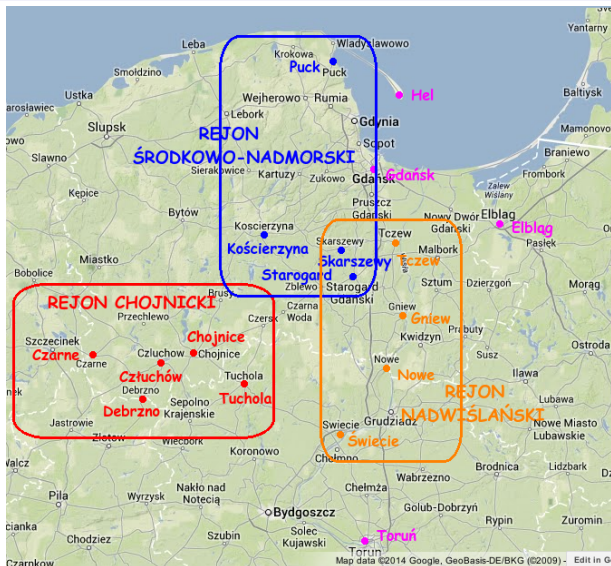
Rozwój gospodarczy

- **Wskaźnik rozwoju gospodarczego**
- Wskaźnik zagęszczenia miast
 - $(546 \text{ km}^2)^{-1}$
 - **Niższy niż w Wielkopolsce i na Mazowszu**
 - **Wielkopolska** – $(190 \text{ km}^2)^{-1}$
 - **Mazowsze** – $(259 \text{ km}^2)^{-1}$
- Wskaźnik urbanizacji
 - **Trudności w obliczeniu**
 - **Duża liczba mieszczan-rolników**
- Przełom XVI/XVII wieku w Polsce
 - **Mieszczanie-rolnicy** – 50-60% ludności miast
- **Rodzaj stosunków gospodarczych między miastem i wsią**
- Grupa miastotwórcza
 - **Rzemieślnicy i kupcy**

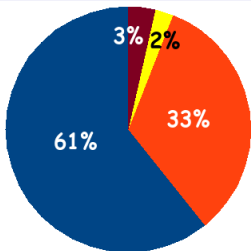
Podział miast Pomorza

- Podział miast na **duże** i **mniejsze**
 - **Struktura i wielkość rynku**
 - **Liczba ludności**
- 15 *mniejszych* miast
 - **Silna zależność od rynku gdańskiego**
- Podział na rejony
 - **Podobieństwa gospodarcze**
 - Rejon chojnicki
 - Rejon nadwiślański
 - Rejon środkowo-nadmorski
 - Miasto Hel

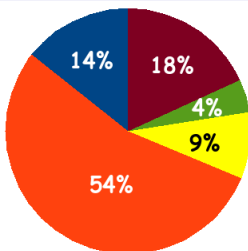
Miasta i rejony Pomorza

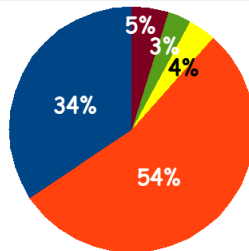
Podział zawodowy ludności

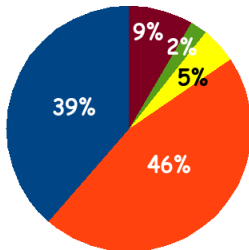
Rejon chojnicki

Rejon nadwiślański

Rejon środkowo-nadmorski

Pomorze

Rolnictwo

Rzemiosło

Kupiectwo

Szyperstwo i rybołówstwo

Biedota najemna

Rejon chojnicki

- Obszar rolniczy
- Gałęzie rzemiosła
 - Sukiennictwo
 - **Napływ obcych sukienników**
 - **Małe znaczenie rzemiosła – 33% ludności**
 - **Biały Bór – 2% ludności**
- Spadek liczby rzemieślników w Chojnicach
 - Chojnice
 - Napływ wyrobów gdańskich
- Lokowanie miast
 - Dawne wsie
 - **Człuchów, Debrzno**
 - Na “surowym korzeniu”
 - **Czarne, Biały Bór**

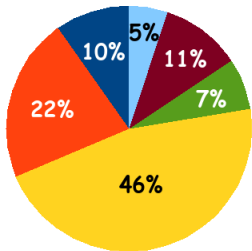
Rejon nadwiślański

- Porty rzeczne
- Gałęzie rzemiosła
 - Spożywcze
 - Złotnictwo
 - Duże znaczenie rzemiosła – 54% ludności
 - **Największe na Pomorzu**
- Duże znaczenie kupiectwa – 9% ludności
 - Szlak wiślany

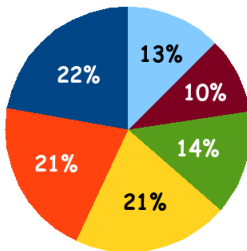
Rejon środkowo-nadmorski

- Gałęzie rzemiosła
 - Przetwórstwo drzewne
 - **Starogard, Skarszewy, Kościerzyna, Puck**
 - Spożywcze
 - **Duże znaczenie rzemiosła – 54% ludności**
- Duże znaczenie rolnictwa
 - **Starogard, Skarszewy, Kościerzyna**
- Mała spoistość gospodarcza
- Niski udział w handlu wiślanym
 - **Starogard, Skarszewy**
- Lokowanie miast
 - **Dawne wsie**
 - **Kościerzyna, Hel**
- **Puck**
 - **Ośrodek rzemieślniczo-portowy, szyperstwo, rybołówstwo**

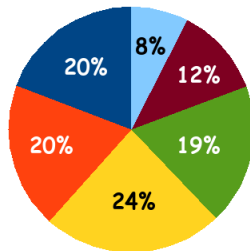
Struktura branżowa rzemiosł

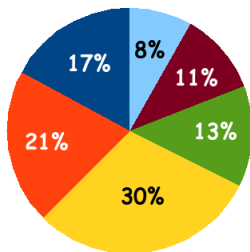
Rejon chojnicki

Rejon nadwiślański

Rejon środkowo-nadmorski

Pomorze

Spożywcze

Skórzane

Tekstylny

Drzewne

Metalowe

Różne

(np. murarstwo, wapiennictwo,
garncarstwo)

Miasto Hel i łączenie zawodów

- Ośrodek rybacki
 - $\geq 90\%$ ludności
 - Występowanie ławic śledziowych
- Jednoczesne łączenie 2, 3 lub 4 zawodów
 - Rolnictwo, rzemiosło, handel
 - Karczmarstwo, straganiarstwo – zawody poboczne
 - **Hel**
- Inne miasta Pomorza
 - Rolnictwo + rzemiosło spożywcze
 - **Piwowarstwo, gorzelnictwo**
 - **Motywacja**
 - **Konieczność ekonomiczna?**
 - **Dodatkowy zysk z nadwyżek produkcji rolnej?**
 - Bufor w przypadku nieurodzaju
 - **Współpraca**

Profil gospodarczy miast pomorskich

- Znaczenie gałęzi gospodarki
 - ↑ **Rzemiosło**
 - ↓ **Rolnictwo**
 - ↓ **Kupiectwo**
 - **Hel – rybołówstwo**
- Najpopularniejsze rzemiosła
 - Szewcy, sukiennicy, krawcy, kowale
 - Rzemiosło tekstylne, skórzane i spożywcze
 - **Mało kapitałochłonne → słabość ekonomiczna mieszczaństwa**
- Miasta **rolnicze**
 - Kościerzyna, Człuchów, Czarne
- Miasta **rzemieślniczo-handlowe**
 - Rejon nadwiślański, Chojnice
- Miasta **rzemieślniczo-rolnicze**
 - Skarszewy, Starogard, Tuchola

Struktura gospodarcza miast pomorskich w XVI i XVII wieku

Dziękuję.

<http://www.pborycki.pl/pdf/pomorze.pdf>

Bibliografia

- S. Gierszewski, *Struktura gospodarcza i funkcje rynkowe mniejszych miast województwa pomorskiego w XVI i XVII w.*, Gdańsk 1966.
- M. Bogucka, *Gdańsk jako ośrodek produkcyjny w XIV-XVII wieku*, Warszawa 1962.